

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdij mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

T ü n ő d é s e k.

Török Pál püspök urnak a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ folyó évi 10, 11 és 12-ik számaiban megjelent következő cikkre felett: „A magyar ev. ref. egyház zsinataról és a zsinati előmunkálatokról.“

II.

(Folytatás.)

T. P. ur szerint, midőn az egyházkerületek azt hangoztatják: tartsunk alkotmányozó zsinatot, mely az egész ref. egyháznak egységes szervezetet adjon, azzal nem mást czéloznak, minthogy a superintendenciák megakarnak válni autonomiájuktól a zsinat kedvéért. Én megvallom, egészen másképp fogom fel a helyzetet; az egyházkerületek zsinatot óhajtának, mert csak ez uton gondolhatják, valódi alkotmányos módon, fenforgó fontos ügyeinket megoldhatni, az országos egységet létre hozni és megvalósítani, s ezek által nem az egyházkerületek autonomiájának gyengítése, sőt inkább erősítése czéloztatik. Különben a valódi alkotmányosság fogalmából mintegy önként következik, hogy az alkotmány keretébe tartozó elemek és közegeknek hatás és jogkörük szabatosan körülíratván s minden tekintetben a meghatározott szabályok vagy törvények szerint kellett eljárni, ez az alkotmányosság bizonyos mérvü korlátozást is föltételez és minden önkénykedő eljárásnak, ugy hatóságok, mint egyesek részéről, elejét veszi. De valjon a magyar ref. egyház egyetemének, mi gyönyörűsége s boldogsága volt abban, hogy az egyes kerületek oly széles körü autonomiát élveztek? hogy t. i. egyik kerület egészen kizárhatja más egyházkerület lelkészjelölteit vagy épen a rendes lelkészeket is a maga területéről, hogy azok rendes lelképásztorokká válasszthatók lehessenek; vagy hogy bármelyik egyes kerület, autonomiájának joggyakorlata következtében, a leghalaszthatlanabb közügynek közakarattal leendő megoldását és elintézését megakadályozhatja?

Ha lesz szerves, egybevágó egyházalkotmányunk, ilyen visszaélések nem történhetnek meg. —

És valjon azon külföldi protestáns egyházak élete, melyekben a zsinat, mint állandó legfőbb törvényhozó és kormányzó organum rendszeresítve van, azt igazolja-e, hogy az egyházmegyéek, kerületek, vagy egyes egyházközségek presbyteriumai szabadságának már vége? Aligha azt bárki is bebizonyíthatná. — Sőt meggyőződésem szerint egyházi életünk valódi kifejlése, biztos fölvirágzása, csak a zsinat presbyteri rendszer alapján, teljes mérvben életbe léptetendő egyházalkotmány mellett remélhető, melyben tehát a szabadság mellett annak korlátja is meg van határozva, hogy mindenik organumnak meddig terjedhet és tovább nem, hatás és jogköre. — Hiszen ref. egyházunknak jelenleg is van alkotmánya, ki vonhatná azt kétségbe, de épen az a nagy baj s nehézség, hogy az annak keretébe tartozó képviselői s kormányzati hatóságoknak jogköre, törvény által nincs szabatosan megjelölve; így történhetik aztán, hogy egyik egyházmegye vagy kerület, a körülmények szerint érvényesíti jogait, autonom szabadságát sokszor az egész egyház egyetemnek nagy hátrányára.

Továbbá T. P. ur nagyon kicsinylőleg szól arról az alkotmányozásról, melyet a tiszántuli kerület a legközelebbi zsinat főfeladatául indítványozni bártorkodott; pedig az az alap, mely egyházunk fenállhatóságát biztosíthatja s a melyen a további teendők is mintegy nyugoszni látszanak; ha nem lesz rendszeres, egybevágó az alkotmányos eljárás és intézkedés az egyházmegyéekben és kerületekben, bizonyára ismét csak széthuzódás, egymás meg nem értése és gyanakodás lesz az uralgó elem, melyektől pedig Isten óvja szegény ref. egyházunkat. — És különös, hogyha T. P. ur ezt az alkotmányozást oly csekély, alig figyelembe vehető dolognak tartotta, a mely czélből még igen nagy kár zsinatot tartani, ugyan kérem és kérdem, midőn 1877. év november 15-én Budapesten az egyetemes értekezlet, a tiszántuli ref. egyházkerület indítványának egy értelemben történt elfogadása után megnyílt s ott a tiszántuli kerület konventi képviselői előterjesztették, hogy „a zsinat főteendője első

sorban nem más, mint a törvényhozás, még pedig oly törvények alkotása, a melyek legalább a főbb vonásokban egyetemesen kötelezőleg megállapítsák *valahára egyházunk országos szervezetét* a presbyteriumoktól kezdve, fel egészen a nemzeti zsinatig; továbbá oly törvények alkotása, melyek a mint a királyi szentesítést megnyerik, mind a Komjáti és Geleji Katonaféle kánonokat, mind az 1821—22-ik évi, különleges királyi szentesítést nyert konventi végzéseket, vagyis általában mondva, eddigi országos kánonokat s ily kánon erejével bíró statutumokat minde-
 nestől és végképen hatályon kívül helyezzenek stb; ^{*)} és azután épen közvetlen elnöktársa gróf Lónyay Menyhért ur javaslatba hozta, hogy egy bizottság küldessék ki, mely készítsen tervezetet a következő tárgyakban: 1. Az egyház szervezetéről alulról felülre, tehát a konventről is. 2. A magyar prot. egyház kánonairól. 3. A fegyelmi eljárásról, ^{**)} miért nem vette magának a szabadságot ezek után így szólani: tévedésben vagytok, jó emberek, hisz alkotmányozó zsinatra nekünk semmi szükségünk, az utolsó gyermek is tudja a mi egyházszervezetünket s annak lényegét egy jóra való káplán expositiójából is megismerhetni, tehát mindezen indítványokat mellőzzük, induljunk a legrövidebb és egyenes uton, mely biztosan célra vezet: *organizáljuk a konventet!* Ekkor azt a fellépést T. P. ur álláspontjából értettem volna is; de mindez nem úgy történt, hanem engedte, hogy a magyar ref. egyház a hosszú, tekervényes, zákányos, nagy apparátust, zajt, tüntetést és parádét igénylő utra térjen le. — Akkor lett volna helye és ideje, hatalmasan, megrendítőleg és prófétai lélekkel szólani, hogy azok a miket a tiszántuli kerület s annak képviselői előterjesztettek, nemkülönben gr. Lónyay Menyhért ur indítványozott, mind csak mellékesek és figyelmen kívül hagyandók, hanem a zsinat teendői: gondoskodás a hivek lelki épülete s üdvéről, anyagi erő gyűjtéséről stb.

Mert az 1877-ben tartott konvent épen azért jött össze, hogy mindazon kérdések és aggodalmak akkor vettessenek fel, valjon: időszerű-e mostanában tartani a zsinatot? Nem kell-e még azt halasztani s mi okoknál fogva? ha kell zsinat, még pedig rögtönözve, mik legyenek teendői s mi legyen célja? Ott lett volna helye mindezek felett tanácskozni.

T. P. ur vádolja a tiszántuli kerületet, hogy a kerületeket a zsinat ügyében labyrinthusba vezette, program és terv nélkül, így tehát ariadne fonál nélkül is. Holott pedig a nevezett kerület megadta az

*) Konventi jegyzőkönyv 1877. 5. szám.

***) Konventi jegyzőkönyv 1877. 6. szám.

ariadne fonalat, t. i. hogy a legközelebbi zsinat legyen alkotmányozó, mert egyházszervezetünk nagyon laza, a közösség érzete, az egység tudata nincs a kerületek közt kellőleg kifejlődve és megtestesülve; ezt teremtsük meg mindenek előtt, azután fogjunk a további teendőkhöz; ezt pedig csak rendszeres és szerves egyházalkotmány életbeléptetése eszközölheti. És valjon, ha a tiszántuli kerület egy egész kész tervvel lépett volna elő a teendőkre nézve, nem visszasan vette volna-e ki magát, hogy nézeteit mintegy feltolja s minden áron irányt adni akar; nem azt mondhatták volna-e az egyes kerületek, majd elkészítjük együttesen, egyetértve a teendők sorrendét; nem járt volna-e úgy a tiszántuli kerület a maga tervszerű programjával, mint az 1867. évi konvent alkalmával, midőn az általa előterjesztett véleményben foglalt *iskolaügy* azért nem vétetett fel tanácskozási tárgyul és lett mellőzve, mert még a többi kerületek ezen kérdéssel behatólag és részletesen nem foglalkoztak. — És hogy a tiszántuli egyházkerület nagyon a helyes központon haladt, midőn a zsinattartás ügyében ily modorban indította meg az eljárást, mutatja egyik testvéregyházkerületnek ezen határozata: „Későbbi félreértések kikerülése végett azonban kijelenti, hogy a célba vett zsinatot csak is alkotmányozó zsinatnak óhajtja, s az indítványba tett egyetemes értekezletet csakis a zsinatot előkészítő eszközül tekinti, s annak egyetemesen kötelező határozati jogát kizárólag a zsinattartás alaki kérdéseiben hajlandó megadni; minden más, a tulajdonképeni zsinatra közelebből tartozó tárgyak és elvekre nézve, fentartván ebbeli jogát, hogy azokat elébb az egyes egyházmegyék útján egybegyűjtven, majdán közös tanácskozás által megállapítsa s elvi határozatait a zsinatra küldendő képviselőinek figyelmébe ajánlja. (Tiszáninneri kerület 1877. máj. 1. 44. sz. végzése.) Sőt majd mindenik egyházkerület ki-mondotta, hogy a zsinati tárgyakra nézve az egyes egyházmegyéket is meghallgatandja.

Midőn most Török Pál püspök ur arról az alkotmányozásról és szervezkedésről ily kicsincsinylőleg szól, eszembe jutnak azon szavai, melyeket az 1876. évi tavaszi gyházkerületi közgyűlés alkalmával mondott volt: „Ha tekintek honunk térképére, látom ezen a Duna és Tisza folyamait, látom a királyhágó bér-czét; látom e folyamokat, mint medreket, melyekben az összes haza érdekei egybefolynak s a nevezett hegylánczot, mint kőszilárd kapsot, mely a volt kis Magyarhont erősen foglalja az anyaországhoz; látom a magyar egységes hazát s honszeretettől hevülve felkiáltok: *Éljen a haza! De ha e térképen, a*

hazában, a magyarhoni ref. egyházat keresem s akarom megtalálni: fájdalom, azt sehol sem lelem. Látok öt kerületet, melyeket nemcsak a folyamok s heglánczok választanak el, hanem a nézetek, érdekek s irányzatok is, melyeknek lakóiban hiányzik a hitkonok egyessége s közösségének tudata, a testvérieség érzete, a hajlam s igyekezet, egyesített szellemi s anyagi erővel nagy műveket alkotni, az összes egyházat s nemcsak annak egyes alkatrészeit tartva szem előtt, annak közös érdekeit felölelni, az egyetemet gyarapítani, virágoztatni, boldogítani stb.“ — Ime, még az 1876. évben a hazai térképen nem ismerte fel T. P. ur a magyar ref. egyházat és mégis 1879-ben nagyon csekély fontosságú dolognak jelzi ezt az alkotmányozást és szervezkedést; ha tehát még föl sem ismerhető és meg sem határozható egyházunk egyeteme, az onnan van, mert nem létezik szerves egységben; azt kell tehát mindenképp előtéríteni. Miután pedig, a mint a hosszas tapasztalás igazolta, azok a konventek ilyesmire elégtelenek és képtelenek a valódi s egyedül törvényes utat kell megkísérteni, a zsinatot létrehozni s mint egyházszervezetünk betetőző organumát, megteremteni.

(Vége köv.)

Tóth Sámuel.

Esperesi megnyitó beszéd

bákés-bánati ref. egyházm. 1879. márcz 27-én M.-Berényben tartott közgyűlésén.

Méltóságos Gróf S. gondnok ur!
Nagyt. egyházm. közgyűlés!

Midőn először van szerencsém, mint ezen egyházmegye esperese a nt. egyházmegyei közgyűlést tiszteletteljesen üdvözölni, mindenképp előtéríteni a hála érzetének adok kifejezést Isten iránt, ki engem, egyszerű, erőtelen szolgáját, ezen egyházmegye bizalmának karjain, az esperesi székre emelni méltóztatott. És e hála mellett feltör szívemből s a legtisztább forrásból eredő szavakban ajkaimra buzog a köszönet érzete, őszinte viszonzásul a nt. egyházmegye, érdemem felett megtisztelő bizalmára. Őszintén köszönöm a nagykincsü bizalmat! és kérem Istent, adja meg nekem azt az örömet s adja meg a nt. egyházmegye reményének azon valószínűsítést, hogy a köszönet igéi általam életet nyerjenek, tehetségem szerint hiven igyekeztvén végezni a munkát, melyre Isten országa terjesztésének érdekében a nt. egyházmegye bizalma által elhivattam!

Azonban oly óhajlás, oly kérés ez, melynek valószínűsítése igen nagy nehézségek legyőzésével jár; épen ezért nem lehet tagadnom, hogy nem kevés aggodalom között határoztam el magamat engedni a nt. egyházmegye elhívásának. Ősmeretes volt előttem a feladatnak nagyfontosságú s nagy felelősséggel és sok nehézséggel járó volta s mint Péter, midőn az Ur tőle harmadszor kérdezé: *Szeretsz-e engemet?* — elszomorodott, elszomorodtam én is, midőn a nt. egyházmegye részéről harmadszori és ekkor esperessé lett megvá-

lasztatásomban ama szavakat véltem hozzám intéztetni, elszomorodtam az aggodás és kétség szomorúságával, ha vajon életemből, működéseimből ki fogja-e majd olvashatni a nt. egyházmegye közönsége Péternek az Ur kérdésére adott eme választát: *Te tudod, hogy szeretlek téged!* — melyet válaszul adhatni legfőbb szerencsém lenne!

Egy nagy feladat teljesítésétől függ ez nt. egyházmegyei közgyűlés! S ez nem más, mint a nálam letett kincsnek, az esperesi hivatal betöltése érdekében való hű sáfárolása. — S ha tekintem tehetségem korlátozottságát s tapasztalásomban ifjúságomat, s ha tekintem, hogy mélyen tisztelt elődeim neveinek, ügybuzgóságának és áldásos működéseinek fénye az én fogyatkozásaim árnyékait még határozottabb, erősebb körvonalokban tünteti fel: kérdem nt. egyházmegyei közgyűlés! nem indokolt-e aggodalma ön magát ismerni akaró — s úgy hiszem, — ösmerni tudó lelkemnek?

Épen azért egyáltalában nem mondhatom, hogy az elem szabott feladatnak kellő magaslatán állok s nem ígérhetem — bármint igyekszem is — hogy sikerülni fog az arra való felemelkedés!

Hogy mily elvek s mily czélok fognak vezérelni esperesi pályámon, ezt volt szerencsém a nt. egyházmegye közönségének első körlevelében tudomására hozni a következőkben:

„Igyekszem gondot viselni a nyájáról, melybe a Szent-Lélek vigyázóvá tett — első lenni a szolgálattételben — őrt állani az evang. hit tiszta hirdetése s az erkölcsiség felett, azon az egy alapon, melyen kívül más alapot senki sem vehet, mely a Jézus Krisztus; haladni az élő reformáció szellemében, de nézvéen mindenkor a hitnek fejedelmére és elvégzőjére a Jézus Krisztusra; őrt állani magyar prot. egyházunk jogai felett, oly hűséggel, hogy ha kell, még életem sem legyen drága; őrt állani egyházmegyénk egyházközségeiben és egyetemében az ékes és jó rend felett, szövetségre lépve a törvényességnek, igazságnak és méltányosságunknak ama czélra legbiztosabban elvezető erejével; őrt állani iskoláink, tudományos intézeteink ügyeinek haladása felvirágoztatása felett, megóva ezekben és féltékenyen őrizve, a mennyiben hatásköröm engedi — de távol a merevségnek még árnyékától is — hitfelekezetiünknek, megőződéssük szerint, nemcsak egyházunk felállítására, vallásos erkölcsi életünk valódi életnyilvánulására, de az egyetemes mivelődés és haladás biztosítására is, évszázadok folyamán alkotó tényezővé bizonyult erős befolyást gyakoroló érdekét; igen, az evang. vallásosság és erkölcsiség, az ékes és jó rend a ref. hitfelekezeti, egyetemes értékű s igaz prot. jellegű életnyilvánulás, az iskolai nevelés és oktatás, szóval az Isten országa terjesztése ügyének szentelni csekély erőmet az élő hitben, munkás szeretetben, a törvényességnek, igazságnak, méltányosságunknak gyakorlásában s a józan haladás felé való törekvésben.“

Szabad legyen ezekhez még a következőket csatolnom: feladatomban lesz fentartani egyes egyházainknak az egyházmegyei hatósággal való élő összeköttetését, melynek legfőbb s leghatásosabb közvetítőjéül az egyházak látogatását tartom; feladatomban lesz kiváló gondot fordítani szegényebb — különösen felekezetiünk és nemzetiségünk érdekében misziószerű feladatra hívott egyházaink létküzdelmének köny-

nyítésére, fenállásának, lehető fejlődésének biztosítására; feladatom lesz munkálni egyházmegyei gyámintézetünk biztos alapra helyezését és pedig azon egyik meggyőződés irányadása szerint, hogy a gyámintézet létesítése nemcsak a hivatalnokoknak, hanem magoknak az egyházaknak is érdeke s ezeknek is első rendű kötelelességökben áll járulni és áldozni a gyámintézet fentartására; — feladatom lesz — a miben elődeim kezdeményezése s fáradozásai után is, a helyzeti körülmények kedvezőtlen volta miatt — már csak a lelkész testületi szellem fejlődésének kárára is oly igen hátra vagyunk — feladatom lesz a lelkész értekezleti körök létesítésén munkálni; — s feladatom lesz, a hivatali életen kívül, a társadalmi és polgári életben, mint egy ref. egyházmegyének képviselője, élő tiltakozás lenni az egyháziatlanság s a vallási közöny ellen s hirdetni sokak ellenében, hogy az egyház nem emberi, hanem isteni intézmény s hogy a valódi miveltségnek a vallásosság egyik elengedhetetlen feltétele.

De szükség, nt. egyházmegyei közgyűlés, hogy jelezem álláspontomat egy napi renden levő fontos ügy, a *zsinat-ügy* tekintetében. — Őszintén óhajtom a zsinat létesülését, bármely okból tekintsem is azon — kétségkívül nagyfontosságú okokat, melyek a zsinat elodázását némely fontos kérdések előbb leendő megoldása szükséges voltának tekintetéből tanácsolják, még sem látom azokat olyanoknak, hogy a zsinat elhalasztását kellően indokolhatnák. Nekünk pedig lehető egyesülésre, — még pedig nem valami szükségből kiegészítő alapon — úgy értelmi, erkölcsi, mint anyagi erőnk hatásosabb kifejthetése érdekében — oly égető szükségünk van, hogy itt a legkisebb halogatás is, a magyar ref. egyház és protestantizmus kárával jár! — Azonban a zsinat létesüléséhez — a mindnyájunk előtt ismeretes jelenségekből ítélve, nekem ma kevesebb reményem miut volt csak hetekkel is ezelőtt. — Nem lehet tisztem nt. egyházmegyei közgyűlés, itéletet mondani s épen ma, a zsinat ellen megindított mozgalom s különösen ennek módora felett — csak azt kívánom kijelenteni, hogy én a zsinat létesülését óhajtom és ha a zsinat létesüléséhez kötött remény, minden igyekezetünk mellett is, csakugyan meghiusuland, meggyőződésem szerint, úgy az egyházmegyének, mint az egyházkerületnek feladata az előmunkálatokból mindazokat, melyek elfogadhatóknak ítéltetnek, az egyházmegye és egyházkerület hatásköréhez mérten, az egyházi és iskolai fejlődés, haladás érdekében felhasználni, s én ez esetben igyekszem egyike lenni azon munkásoknak, kik a kikötőbe érés előtt zátonyra jutott vagy juttatott hajó kincseit — már a jelen használatára — lehetőleg megmenteni igyekeznek!

És most méltán kérheti tőlem a nt. egyházmegyei közgyűlés, mit hoztam s mit mutathatok fel zálogul a feladatok kivánt teljesítésének biztosítására?

Nem hoztam, fájdalom, nem hozhattam fényes tehetőséget, nem hoztam még kellő tapasztaltságot sem. — Hoztam egyházam, vallásom és az emberiség iránt buzgó szeretetet, hoztam azon meggyőződést, hogy Isten, szülék és a haza mellett, egyházának, ennek előljáróinak, tanítóinak és tanárainak köszönhet az ember legtöbbet; hoztam azon meggyőződést, hogy, hogy a nt. egyházmegye felette drága kincset bizott reám; hoztam azon elhatározást, hogy tehet-

ségemet, erőmet lehetőleg fokozandom és hoztam erős kötelességérzetet, mely személyemet mindenkor kész a nemes ügy szolgájává tenni.

És mindenek felett erős bizalmam van Istenben, hogy a nemes elhatározásu akarat erőtlenségében elvégzi a maga gyámolító erejét; van bizalmam mélt. gróf S. gondnok ur, mélyen tisztelt elnöktársam, s a nt. és tek. tanácsbíró urak bölcsességének, erélyének, jó indulatának támogatásában; — van bizodalom az egyes egyházak rendszeretében, törvénytiszteletében, mely az elem tűzött feladat teljesítését igen megkönnyíti; és van bizodalom azon magasabb értelmű barátságban, mely engem lelkésztársaim igen nagy részéhez, a kölcsönös tanítás különös tökéletesítés örök értékű szövetkezésével köt, s mely egyedül értékes barátságot, mint lelkemnek egyik s épen tőlök vett kincsét, őrizni és becsülni tudom mindenkor!

Ezeket voltam bátor a nt. egyházmegyei közgyűlés előtt lelkem, szívem sugallatából kijelenteni; s végül szabad legyen az őszinte bizalom érzetében kérnem, mindenek előtt mélt. gr. S. gondnok urat, kit eddig is legfőbb támaszomnak volt szerencsém tapasztalni — s kérnem a nt. és tek. tanácsbíró urakat, kiknek ezen egyházmegye felvirágzására szentelt működésök áldásában, a buzdítás élő szövegét veszem, szabad legyen kérnem a nt. egyházmegyei közönséget, lelkésztársaimat, a tanár, tanító urakat, minden egyházi hivatalnokokat, az egyházak igen tisztelt előljáróit, hogy nehéz munkám teljesítésében jó akaratú támogatással segíteni kegyeskedjenek!

Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy áldott nevű elődeim működései ritka példájú sikerének — mélt. gr. S. gondnok ur kiváló tehetségeinek — a nt. és tek. tanácsbíró urak edzett és áldásokban megbizonyított erélyének kitünő voltát, nem az én sok oldalu fogyatkozásaim kimentésére, hanem arra fogom felhasználni, hogy vezérfényként lebegjen előttem azoknak világa, hivatalom pályáján!

Az áldások és kegyelemnek Istene tartson meg minket és adjon nekünk előmenetelt!!

Ajánlom magamat mélt. gr. S. gondnok ur s a nagy. egyházmegye nagyra becsült jó indulatába — s a gyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

Szabó János
békés-bánati ref. esperes.

Elmélkedés egyházi bajaink felett.

Sajátságos időket élünk, valami kimagyarázhatatlan sötét chaos borong és uralkodik a szivek és elmék felett. — A kinos vergődés és tusakodás sohajokkal, nyögésekkel, gunyoló és káromló kiáltásokkal teljes zürhangjai, csapdosásák füleinket s nem ritkán, megrezegtetik egész valónkat! — És hogy a zavar teljes legyen, hogy keblünknek minden idegszállai rezgésbe hozassanak: a kor szörnyei egyiránt vivják fejünk felett az eget, lábaink alatt a földet. A *vallás* és a *haza*, az *egyház* és az *állam* érczkapui egyiránt döngettetnek, — és a kik az irtózatot harcz kevésbé tevékeny vagy épen néma szemlélői vagyunk, nem tudjuk, hogy valjon melyikért remegjünk jobban? valjon hazánk törvénykönyvének vagy bibliánk lapjait és ígeit félsük és védelmezzük-e inkábbban!?

Ez igénytelen sorok írója — noha a szeretett hazának sorsa is mélyen érdekli — már csak hivatalos állásánál fogva is, hivatottabbnak érzi magát az egyházi téren széttekinteni s az oly sokféle sajtó és vérző sebeknek egy némelyikét megérintve: azok gyógyítására nézve szerény véleményét elmondani, vagy legalább a fájó kiáltásokra viszhangot adni.

I.

De hát hol kezdjem? Ismételm-e századikszor és ezeredikszor, hogy *szegények* vagyunk? szegények az anyagiakban, szegények a lelkiekben. — Igen! ismétlem, mert ezt tartom minden bajaink — talán egyedüli — de mindenestre legfőbb forrásának. — „... pusztulunk, veszünk, Mint oldott kéve, szét hull nemzetünk!“ — így sohajtott fel egyházunk kitünő fia, a nemzet egyik feledhetetlen, ihletett ajku dalnoka, ama sötét korszakban, midőn „magát az eltiprott magyarnak kisírni sem volt szabad,“ és az ő fájó sohaját bizony, bizony ajkainkra vehetjük [mi is minden napon. — Ha nem említem is a hazánk és nemzetünk tésztén évek óta égő-sebet: a székely kivándorlást, hányszor olvasunk most a hunyadmegyei, majd a körösvölgyi, majd ismét a máramarosi stb. eloláhosodott magyarokról fájdalmas tudósításokat? a honfiúi szív fel-fel sir ilyenkor bennünk s busan felsohajtunk: „pusztulunk, veszünk!“ és hogy a seb még mélyeb fájóbb és égetőbb legyen: a honfi keservéhez, a protestás egyház és vallás hü fiának bánata is vegyül! — Olvassuk, hogy ugy az említett, mint más vidékeken is, az egykor virágzó, népes, tiszta magyar ajku, reformált valásu egyházközösségek már-már végképen megsemmisültek; a hitek nagy része elzüllött, talán jobb hazát keresni elvándorlott és Isten tudja, ha valjon feltalálták-e, a mi után szívök vágyakozott? vagy hontalanul, reménytelenül eszik még most is a bujdosás és vándorlás keserü kenyerét? vagy talán elhullottak „sikert nem érve, koszorutlanul,“ a nélkül, hogy az annyira óhajtott „ígéret földét,“ avagy csak távolról is megláthatták volna? Ki tudná megmondani?... És az otthon maradtak!?... Ah! bizony azok is maholnap szintugy elvesznek a *magyar* nemzetre és a prot. egyházra nézve, mint az eltávozottak. — A „*magyar*“ nemzetiség szent érzete nem dobogtathatja már kebleiket, — mert a zengzetes magyar szó elnémult ajkaikon, idegen nyelven tolmácsolják érzelmeiket s a magyar ajku igehirdetők intő és vigasztaló beszédeit többé nem értik. — Méltán mondhatjuk hát, hogy a magyar nemzet az ilyen helyeken már: „névben él csak, — többé nincs jelen!“ De hát a nemzetnek ezen már elveszett fiai, ily körülmények között, valjon meddig maradhatnak még prot. egyházunk tagjai? valjon meddig fogják látogathatni azon templomot, hol lelkök épülést, szívök gyönyörüséget az Isten beszédében többé nem talál! Óh bizony „elvész a nép, mely tudomány nélkül való!“ És miért van e nép tudomány nélkül? miért kell róla már-már nemzetünknek és felekezetünknek lemondani? felelet: mert *szegények* vagyunk! — nincs erőnk nincs tehetségünk, hogy az örvénybe elmerülőknek segédkezet nyujthassunk! Építeni kellene iskolákat, alapítani tanítói fizetéseket és aztán küldeni lelkes tanférfiakat, kik nem pusztán a bérért, de az *ügyért* is tudnának lelkesülni, kik a nemzet és a felekezet iránti szent szerelemtől hevülve: éjet és napot egygyé téve, igyekeznének megmenteni azt,

a mi — ki tudná megmondani, kinek gondolatlansága, hibája vagy talán büne miatt már-már elveszett!? De hát... szegények vagyunk s ezért „pusztulunk, veszünk!“ Az államtól, mely a terhek sulya alatt önmaga is roskadoz, e részben vajmi keveset vagy épen semmit sem várhatunk. A r. kath. clerus, melynek kezében roppant vagyon van összehalmozva, még ha nemzeti szempontból hajlandó volna is az áldozatra: felekezeti szűkkeblősége visszariasztja attól. — És a nemzet egyes vagyonosabb fiai? — tisztelet a kivételeknek — ha politikai párttüntetésekről, fáklyás-zene, banquette stb. e féle rendezéséről volna szó: óh, akkor csakhamar össze raknánk százakat ezreket, — hadd lássa a világ gazdagságunkat, hadd bámulja ragyogó lelkesedésünket, fénylő áldozatkészségünket!... de mivel hazánk és nemzetünk, egyházunk és felekezetünk vérző, fájó sebéről van szó, valjon kit érdekelne az? a sebek bekötözése, meggyógyítása valjon kinek feküdnék szíven? Saját egyházi erőnkkel pedig mit tehetünk? Hol van még egytetemes ref. segélyegyletünk? És ha megvalósulna is, mikor rendelkezhet még az a kívánt segély forrásokkal? Óh Sionnak beteg leánya, kicsoda gyógyít meg téged?!

Egyházunk órállói! köztisztelet és bizalom által környezett férfiak! titek a nemes feladat és szent kötelesség, és első sorban titek a sulyos felelősség is: hogy az Istennek nyáját hiven legeltessétek, mint reátok bizott szent örökséget, hiven megőrizzéték és az elveszett juhokat amaz „egyetlen egy főpásztor“ példája szerint felkeressétek! Ti szóljatok azért hiteitek seregéhez! Ti rajzolójatok le lángoló szavakkal az anyagi inséget, a lelki nyomort, a veszélyt és romlást, mely hitsorsosinkat, egyházunkat és nemzetünket fenyegeti, sőt immár sujtja, — ti szóljatok és hivjatok áldozatra vallás, rang és vagyon különbség nélkül, minden nemesen érezni tudó sziveket! Szegények vagyunk — igaz! De ha ti felemelitek hatályos szózataitokat — én hiszem és reménylem — hogy élet száll a megmerevedett tagokba; a hideg közönyösség és részvétlenség érczfalai, — mint Józsue kürtjének harsogására Jérikó kőbástyái — leomlanak; a gazdag az ő aranyát és ezüstjét és a szegény özvegy is az ő „egy fillérét“ leteszi a szent oltárra s így — a miért most csak epedünk és sirunk — megvalósulhatnak szent álmaink. — És ekkor... óh ekkor ama „felkeresett,“ a felekezet, az egyház, a nemzet és a hazajavára megmentett százak és ezerek: hálás könyeikkel jutalmaznak meg titeket és a mennyekben is fel leend írva hü tetteket!

(Vége köv.)

Rác Miklós
ref. lelk.ész

BELFÖLD.

A békésbányai ref. egyházmegye esperesétől.

Az árviz által elpusztult szegedi ref. egyház érdekében.

KÖRLEVÉL.

a békés-bányai reform. egyházmegyében levő egyházak presbyteriumaihoz.

Nagytisztelätü Presbyterium!

Egy virágzásnak indult — hitfelekezetünk érdekében miszsiószerű feladatra hivatott ref. egyházunk pusztulásának romjai felett kesergő lélekkel, — de Istennek s az emberbaráti munkás szeretetnek kiapadhatlan áldásába ve-

tett bizodalommal irom e sorokat s hozom egyházaink tudomására, hogy *szegedi ref. egyházunk* — hivatalos értesülésem szerint az árviz pusztításai miatt megsemmisült. Az anyakönyveket s az egyház levéltárát sikerült t. Varga Pál lelkész atyánkfának, egy szilárd épületbe szállítva, hol jelenleg ő is tartózkodik — megmenteni.

Minden emberi szónál, minden emberi hangnál érzékenyebben szól a szomorú való. Ima-ház, lelkészlak, iskola, romokban hevernek.

Ma ez egyháznak csak neve él!

De e név nemcsak a közel multban virágzott egyházi életet, nemcsak a jelen gyászának nehéz próbára hívó szomorúságát jelenti, — a kérés és könyörgés megindító hangján szól az a mi szívünkhöz; — ma e névben a szegedi ref. egyháznak nagy áldozatok árán gyűjtött s néhány óra alatt semmivé lett kincsei felett megfélemlve kesergő tagjai kiáltanak hozzánk: *magyar protestáns Sion! tarts meg minket mert elveszünk!*

Ma, a jelen gyászában, e név, jövő fényének biztosítására hívja fel, az Isteni kegyelem segedelmével, s az áldozatkészség nemes buzgalomával teremteni képes emberi lélek erejét.

Nagytiszteletű Presbyterium! *ha egy tag szenved, a többiek is egyetemben bánkódnak!* Szegedi ref. egyházunk vesztesége a mi veszteségünk is; de mienk az első kötelesség is, megtenni mindent, mi tehetségünkben áll, ezen egyház új életre hívása érdekében!

Az egyházmegyei és egyházkerületi gyűlés kétségkívül megteendi a könyörödomány gyűjtésre nézve a szükséges intézkedéseket. Én most egyházainkhoz, mint testületekhez fordulok kérő szavaimmal. Hozzuk meg nt. presbyterium saját egyházunk pénztárából is, ennek erejéhez mérten az áldozatot szegedi ref. egyházunk javára.

Mi, az özön pusztításaitól megmenekült egyházak, mi építsük fel mindenek előtt a munkás szeretet áldozatának oltárát!

Mi mutassuk meg mindenek előtt, hogy újjászülető szegedi ref. egyházunkat a munkás szeretet keresztségével sajátunkká avatni, legelső feladatunknak, legszebb hivatásunknak tekintjük és tartjuk!

És akkor, a keserűség árja által elborított szerencsétlen testvéreink szemeiben nem a veszteség fájalmának, de a jövő meg nem szégyenítő reményének s a hálának örömkönnyei fognak rezegni, áldást ragyogva reánk, s dicsőséget hirdetve általunk Istennek!

A megtartás és szabadítás Istenének kegyelme és áldása legyen mi velünk mindnyájunkkal s legyen neki dicséret, dicsőség örökkön örökké.

Körös-Tarcsán, 1879. márczius 20. Őszinte tisztelettel

Szabó János
esperes.

KÜLFÖLD.

Az angol-amerikai biblia átnézése.

I. *Eredet és szervezet.* Az angol-amerikai most már folyamatosan levő biblia-átnézési mozgalom a biblia történetében első *nemzetközi és felekezetközi* ilyenmő kísérlet. Az egyházakban nyilvános használatra szánt jelenlegi és régi óváhagyott angol fordítások Anglia osztatlan nemzeti egy-

házában keletkeztek, mielőtt a különböző felekezeti testületek szerveztettek s az amerikai nép független állapotra jutott volna. Az új átnézés igen célirányosan az angol-szász keresztyénség bölcsőjében, a canterburyi gyűlésen vette eredetét 1870. május 6-án egy az anglikán egyház kitűnő bibliai tudósaiból és egyházi méltóságából álló bizottság felállítása által, mely fel lett hatalmazva, hogy nézze át az 1611-iki nyilvános használatra szánt s jóvá hagyott angol fordítást és hogy vegyen magához más keresztyén felekezetekből is, melyek ugyanazon fordítást használják, bibliai tudósokat képviselők gyanánt. Az angol bizottság két társaságra oszlik, egyik az ószövetség, másik az újszövetség számára s rendes gyűléseit Londonban, a westminsteri dékánóság történelmi emlékü Jéruzsálem-termében tartja.

Az amerikai bizottság 1871-ben szerveztetett a britt revisorok meghívására és jóváhagyásával s 1872-ben kezdett tényleg munkához. Az hasonlóképen különböző felekezetekből választott össze és két társaságra oszlott, melyek havonként egyszer jöttek több napra össze a new-yorki Bibliaház két magán szobájában (de az amerikai bibliaterjesztő társulattal való minden hivatalos összeköttetés, vagy ennek részéről valami felelősség nélkül). A britt és amerikai bizottságok tényleg egy szervezet ugyanazon elvekkel és célokkal s egymással folytonos összeköttetésben. Nem szándékoznak két külön és más revisiót bocsátani ki, hanem mindkét nemzet számára egy és ugyanazon revisiót.

III. *Alakulás.* A két bizottságnak jelenben 79 működő tagja van (52 Angliában, 27 Amerikában). Ezek mellett halál vagy lemondás által az angol bizottság 15, az amerikai 5 tagot veszített. Ezeket is oda számítva, azon tudósok teljes száma, kik e művel valaha összeköttetésben voltak, 99-re megy. Ezek között sokan a nagybrittániai és egyesült államokbeli valamennyi vezér protestáns felekezetek legjobb exegetái és kommentátorai. Nem kevés közülök műveiről ismeretes Európában és Amerikában egyaránt. Az amerikai tagok csaknem mindannyian a héber vagy görög exegesis tanárai a keleti államok főbb theologiai seminariumaiban s a bibliai tudományokban való illetékességök és hírnevök, felekezeti összeköttetés és helyi kegyelem szempontjából választottak. Több kitűnő hittudós, kiknek együtt működése nagyon kívánatos lett volna, súlyos okok miatt nem nyeretted meg, de ezek kifejezték a munka iránti nagy érdekltségüket s annak végsikerében való bizalmukat.

II. *Cél.* Ezen angol-amerikai vállalatnak célja alkalmazni a Jakab-király-féle fordítást az angol nyelv jelenlegi állapotához az idioma s a szavak változtatása nélkül, továbbá a bibliai tudományosság jelenlegi mérvéhez, mely tudományosság 1611. óta, különösen az utolsó 30 év alatt, igen nagy haladást tett a szövegítészetben, görög és héber nyelvészetben, bibliai földrajzban és régiségtanban.

Nem szándékoznak új fordítást adni (mire nincs szükség és nem is sikerülne), hanem csak egy konservatív *átnézését* az elfogadott fordításnak, melyet oly kiérdemletten becsülnék mindenütt, a hol csak az angol nyelvet beszélnek. Az új biblia a régihez hasonlólag olvasandó s az ezzel való szent szövetség nem zavarandó, de ezen határokon belül minden szükséges és kívánatos javítások és tökéletesítések, melyek felett a legjobb tudósok megegyeznek, behozandók; a jó fordítást még jobbá kell tenni; a világos és gondos fordítást még világosabbá és gondosabbá; a legrégebb és legtisztább szöveg tartandó szem előtt; a hibák, homályosságok és következetlenségek eltávolítandók; egyöntetűség kerestessék a héber és görög szavak és tulajdonnevek visszaadásában. Egyszóval az átnézés célja az, hogy idiomatikus angol nyelven a lehető legközelebbi alakban helyettesítse Isten eredeti igéjét, a mint az a Szentlélek ihletett közegeitől jött. Lehetőleg a legjobb fordítás akar az lenni a tizenkilencedik században, mint a Jakab-királyféle fordítás a legjobb volt, melyet a tizenhetedikben elő lehetett állítani.

IV. *Elvek.* Az átnézés elvei, melyeket a két bizottság munkáját megelőzőleg elfogadott, főképen a következők:

1. Az elfogadott fordítás szövegébe oly kevés változtatást hozni be, a mint ez csak lehetséges a hűség szemeltartása mellett.

(Az eredetihez való hűség, mi a fordítónak első rendű kötelessége, sok változtatást kíván, de melyek jellemökre nézve leginkább lényegtelenek).

2. Az ily változtatások kifejezéseit, a mennyire csak lehetséges, az elfogadott vagy korábbi angol fordítások nyelvezetéhez alkalmazni.

(A mennyiben emlékezetem nem csal csupán egy új szó hozatott be az új testamentomba.)

3. Mindenik társaság kétszer menjen át az átnézendő részleten egyszer ideiglenesen, másodsor véglegesen.

4. Az elfogadandó szöveg az legyen, mely mellett határozott tulsúly bizonyosság forog fenn; s ha az így elfogadott szöveg különbözik attól, melyből az eddig használt fordítás készült, a változtatás jelöltessék meg egy szelvényzetben.

(Az átnézendő új testamentom szövege a legrégebb és legjobb uncialis kéziratokból, a legrégebb fordításokból s az atyák idézeteiből vétetik; míg azon elfogadott szöveg, melyből a Jakab-királyféle fordítás készült, aránylag késő közepkori kéziratokból merítettett).

5. A két társaság általi második végleges átnézés alkalmával nem tenni vagy nem tartani megváltoztatást, ha csak a jelenlevők kétharmada beleegyezését nem adja ahhoz; de az első átnézésnél az egyszerű többség dönt.

6. Minden esetben, ha a czélba vett változtatás vitakozásra adott alkalmat, az a feletti szavazást a legközelebbi gyűlésig halasztani, ha a gyűlésen jelenlevők egy harmada azt kívánja s ezen szándékolt szavazás jelentessék ki a legközelebbi gyűlésre szóló előleges jegyzékben.

7. Átnézni a fejezetek, oldalak, cikkek czimeit, a dültírást s a pontozást.

8. Mind a két társaságnak, ha kívánatosnak látszik, véleménynyerés végett bel- vagy külföldi theologusokra, tudósokra és irodalmi férfiakra hivatkozni.

Ha ez elvek hűségesebben fogantatottak, (mint a hogy az eddig történt), semmi veszedelmes ujtásoktól nem lehet félni. Semmi hitczikk, semmi erkölcsi parancs meg nem zavartatik; felekezeti nézetek nem fognak becsuszni. Az átnézés annyira hasonlítani fog a jelenlegi fordításhoz, hogy az olvasók és hallgatók tömege aligha veszi észre a különbséget, míg a gondos összehasonlítás minden fejezetben és csaknem minden versben tüntet föl apró javításokat. Az egyedüli komoly eltérés csak a szöveg változtatásából állhat elő néhány esetben, hol a legrégebb kéziratok tulnyomó bizonyossága változtatást tesz szükségessé és talán a dültírás elhagyásából, de a melyek nem részei Isten igéjének s így nagyobb szabadsággal lehet körülöttük eljárni.

(Vége köv.)

Közli: **Csiky Lajos.**

Adakozás.

I. *A szegedi ref. lelkész és egyház részére adakoztak:*

1. *Főt. Révész Bálint püspök ur ivén folytatólag:*

Dr. Török József, lelkész részére 2 frt, egyház részére 2 frt, Kiss Bertalan, lelkész részére 1 frt, Nagy Elek, lelkész részére 1 frt, Márk Pál, lelkész részére 1 frt Varga Lajos lelkész részére 1 frt, Elek Lajos, egyház részére 1 frt, Bodossy Pál egyház részére 3 frt, a debreczeni reform. egyháztanács a lelkész részére 50 frt, dr. Böhl Eduárd bécsi ref. hittanár lelkésznek 5 frt. *Összesen 67 frt.*

Vagyis a fentirt kettős czélra főt. Püspök ur ivén gyűlt eddig 128 frt, + 67 frt, együtt = 195 frt.

2. A „Protestáns Hetilap“ szerkesztőségénél adakoztak: dr. Kovács Sándor egyház részére 2 frt, lelkész részére 2 frt, Győry István ref. lelkész Majtison, egyház részére 1 frt, lelkész részére 1 frt, Vitéz János ref. lelkész Lórántházán, lelkész részére 2 frt, Vitéz Jánosné Kovács Zsófia, lelkész részére 1 frt, özv. Szondy Józsefné T.-Sz.-Imrén lelkész részére 5 frt, Csikos Sándor ref. lelk. T.-Sz.-Imrén lelkész részére 1 frt, Csikos Sándorné Bonyhai Zsuzsanna lelkész részére 1 frt, Mester Sándor T.-Sz.-Imrén lelkész részére 2 frt. *Összesen 18 frt.*

Ezen összegből 15 frtot postai uton a lelkész kezeihez, 3 frtot az egyházkerületi pénztárba juttat a szerkesztő.

II. *A szegedi ágost. hitv. egyház és lelkész részére adakoztak:*

1. *Nt. Láng Adolf pestmegyei ág. hitv. alesperes ur hozám beküldött gyűjtő ivén:*

a) Tó-Álmáson: Kossuth László 2 frt, Weigel Károly 1 frt, N. N. 50 kr. Káposztási János 50 kr, Bukovszky Pál 50 kr, Simonffy Istvánné 50 kr, Bauer Sarolta 40 kr. Franka József 30 kr.

b) Nagy-Kátán: özv. Rauch Erzsébet 2 frt.

c) Tápio-Sz.-Mártonban: Láng Adolf 2 frt 30 kr. — *Összesen 10 frt.*

Ezen összegnek fele az egyházat, fele a lelkészt illeti.

2. *A szerkesztőségénél adakoztak:* főt. Révész Bálint püspök: lelkész részére 5 frt, dr. Kovács Sándor a lelkész részére 1 frt, Tóth Sámuel a lelkész részére 2 frt, Géresi Kálmán a lelkész részére 1 frt, Liszka Nándor lelkész részére 1 frt, egyház részére 2 frt, Balogh Ferencz egyház részére 1 frt. *Összesen 13 frt.*

A nt. Láng Adolf ur gyűjtéséből 5 frt s a szerkesztőségénél begyűlt 13 frtból 10 frt, vagyis összesen 15 frt postai uton tiszt. Thomay József szegedi ev. lelkész urhoz Ó-Bébára elküldetett. **Szerkesztő.**

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Árvai József kir. tanácsos, Zemplénmegye tanfelügyelője f. évi márcz. 21-én meghalt Sárospatakon. Mint onnan írják: Árvai az utóbbi időben nem a régi ember volt többé. Lelkét sötét borongás szállta meg, s fásultan nézett mindent, mi körülte történik. A boldogult úgy a protestáns, mint általában az összes hazai tanításügynek nagy szolgálatokat tévén, méltán megérdemli, hogy élete és működése minél szélesebb körben ismeretes legyen.

E szempontból kiindulva, ide iktatjuk Árvai rövid életrajzát. Született Kis-Ráskán Zemplénmegyében 1823. decz. 13-án. Hét éves korától fogva a sárospataki iskolában tanult 1846. jul. 6-ig, mikor is nevelőül ment ki. 1851-ben az ondi egyház lelkészévé választott meg; de alig viselte félévig lelkészi hivatalát; mert a s.-pataki főiskolához gymnasiumi tanáru hivatván meg, örömmel fogadta el a meghívást, annyival is inkább, mivel lelke egész szeretetével a tanári pályán csüggött. Az algymnasiumban mint a mennyiségtan szaktanára nyervén alkalmazást, az ő korában nem volt kedveltebb tantárgy a sárospataki főiskolában a mennyiségtannál. Egész lelkesedés szállotta meg a tanuló ifjúságot e száraz tudományért s az akadémiai tanulók is magánórákat vettek az ügyes szaktanártól, kinek világos, szem-

léletes előadása mindenkit megnyert tudományának. — A gymnasiumban nem sok ideig maradt azonban Árvay, mert a tiszáninnyi egyházkerület 1856-ik évben felállítván a tanítóképezdét, Árvait akadémiai tanárrá s tanítóképezdei igazgatóvá tette. Ez új állomáson találta magát aztán egészen elemében. Az új intézetet, mely különösen eleinte sok előítélettel és elfogultsággal találkozott minden oldalról, rövid időn virágzásra és tekintélyre emelte. Mint tanítóképezdei igazgató nagyobb mérvű irodalmi munkásságot fejtett ki s a népiskolai tantárgyak majd [minden ágából] nyújtott használható művet. Irodalmi működésére nézve jótékonyan hatott az 1858-ik évben létrejött ref. egyetemes tanügyi bizottság, melynek kitűzött pályadíjait legtöbbször ő nyerte el. Az 1868. évi népiskolai törvény által létrehozott új viszonyok közt a protestáns hitfelekezeti tanügy szolgálatától megvált s mint Zemplénmegye tanfelügyelője nyervén alkalmazást egyike volt a legképzettebb és legmunkásabb királyi tanfelügyelőknek.

Az országgyűlésen, a vallás- és közoktatási miniszter költségvetésének tárgyalása alkalmából, *Molnár Aladár*, a tanügy e lelkes barátja, indítványt adott be arra nézve, hogy a miniszter a jövő évi költségvetésbe a tanítóképezdei tanárok öt-öt éves fizetés pótlékának megfelelő összeget vegyen fel. Ez indítvány minden oldalról támogatásra talált és elfogadtatott. Már magában ez a körülmény eléggé érdekessé tenné az ügyet arra, hogy lapunkban feljegyezzük; de még érdekesebbé válik az, az e tárgyban is ellenzéki állást foglalt Simonyi Ernő nyilatkozata következtében. Simonyi szerint ugyanis egész Európában Magyarország fizeti legdrágábban tanárait s mégis ő nem tapasztalja, hogy a növények most többet tudnának mint régebben; — hanem azt igenis tapasztalja, hogy a tanárok urak. — És a szegény tanítóképezdei tanárok fizetése tárgyalásánál jut eszébe Simonyi Ernőnek ilyeneket beszélni?

A mi még nem volt nagy Magyarországon A pesti izraelita hitközség legközelebbi közgyűlésén panasz emeltett az evang. gymnázium hittérítői törekvése ellen s ennek tárgyalása folyamán szóba jött, hogy az állam által fenntartott rom. kath. gymnáziumok némelyikében is olyan tankönyvek használtak, melyek a zsidók iránt gyűlöletet ébresztenek s Izrael népének erkölcsi és felebaráti szeretetét kedvezőtlen színben tünteti fel. A tapasztalt sérelmek, — melyek azonban igen valószínű, hogy csak légből vannak kapva, — arra birtak egy néhány hitbuzgó izraelitát, hogy indítványt adjanak be egy zsidó gymnásium felállítására nézve. Az indítvány ugyan egyelőre nem talált elfogadtatásra; de azért el lehetünk készülve rá, hogy az eddig versenyző gymnáziumok mellé még egy új versenytárs lép fel a közel jövőben a zsidó gymnáziummal.

Azon időben, mikor a keleti kérdés a legélelkenbben foglalkoztatta az elméket, egy indítvány tétetett, mely szerint a zsidókat *en masse* vissza kellene ősi hazájukba, Palesztinába szállítani. Ha ezen indítvány szószólói tanulmányozzák a Palesztina népesedési statisztikát az utolsó század alatt, látni fogják, hogy az általok kívánt eredmény, a nélkül, hogy külső befolyás járulna hozzá, fokként megvalósuláshoz közelg. A *Lausanne Gazette* mostanában közölt ily statisztikai adatokat, melyek élénken tüntetik fel a Je-

ruszálemben s általában az egész országban látható változást. Ezen század elején a porta csak 300 egyént engedett a gyűlöt faj közül Jeruzsálem falain belül lakni. Negyven évvel később ezen megszorítás felfüggesztetett, de egy másik megmaradt, mely szerint a zsidók csak a város egy külön negyedében lakhattak, mely azonban nagyon kicsiny volt részükre. Körülbelül 10 éve, hogy ezen megszorítás is elengedtetett s azon idő óta a zsidók rendkívüli előhaladást tesznek ő városuk visszafoglalására. Csaknem minden üresen maradt régi házat ők vesznek meg s a város minden részében roppant számban új házakat építenek. Iskolákat, kórházakat s vallásos társulatokat alapítanak nagy számban s a lakosság mely mint mondtuk ezelőtt 80 évvel csak 300 lélekből állott, 1875-ben csak magában Jeruzsálemben már 13000-re rugott. S a beköltözők gondoskodnak az ország anyagi állapotának emeléséről is. Egy velencei gazdag zsidó rendkívüli anyagi áldozatokkal több ugynevezhető „földmívelő iskolákat“ alapított s látott el gazdag forrásokkal. Így remény van arra is, hogy az ország legalább részben visszanyeri előbbi termékenységét.

A világnak gyaníthatólag legidősebb lelkésze néhány héttel ezelőtt halt meg Skóciában. Ingram Jakab hittudor volt ez, a skót szabadegyház egyik lelkésze Shetland szigetén, Unstban, ki életének 103-ik s lelkészetének 76-ik évében hunyt el. Az agg lelkészt, kit a skót szabad egyház „atyjának“ neveztek, sokan fölkeresték nagy messzeföldekről s ő még élete legutolsó idejében is látható volt magános sétákon s többször megtörtént, hogy az idegen épen tőle a tisztes kopasztól kérdezte, hogy hol lehetne meglátni Dr. Ingram Jakabot. — Én vagyok Dr. „Ingram Jakab“ felelte az ősz teljes készséggel. Születése százados évfordulati napján, 1876. április 3-án mindennemű felekezeti képviselők fölkeresték Unstban az öreg atyát, ki valódi apostoli munkát folytatott hosszú évtizedeken keresztül Shetland szigetén. A skót szabad egyház edinburgi theologiai új kollégiuma köztermében, mely a hittanhallgatók olvasó és étterméül szolgál, egy tisztes ősz olaj festésű képe ragadja meg egyszerre a figyelmet. „A mi egyházunk atyjának képe az,“ feleli melegen a skót tanuló s elmoodja a most már meghalt agg egyházatyának, dr. Ingramnak élet-történetét. (Cs.)

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Békési Gyula.

Pályázat.

A kunhegyesi III-ik reform. elemi osztály fitanóságára. Évi fizetés: 155 frt, ebből 16 frt lakdíj. 26 hect. 35 centilit. buza, ugyanannyi árpa, 1 öl kemény tüzifa, 2 kilogr. 80 decagr. fagygyu, 8 catastr. hold szántóföld, melynek adóját az egyház fizeti.

Pályázók felkéretnek, hogy életkorukat, végzett tanulmányaikat bizonyító képezdei okleveleikkel; továbbá eddigi foglalkozásukat s erkölcsi magokviselését igazoló okmányokkal felszerelt kérvényeket 1879. május 1-ső napjára a reform. egyház elnökségéhez beküldeni sziveskedjenek. Kik 23 évüket be nem töltötték, igazolni tartoznak, hogy miként állanak a hadkötelezettséggel szemben. Az állomás 1879. szeptember 1-ső napján elfoglalandó.

A reform. egyháztanács.